

13. Messer, Stanley B. (Ed); Sass, Louis A. (Ed); Woolfolk, Robert L. (Ed) (1988). Hermeneutics and psychological theory: Interpretive perspectives on personality, psychotherapy, and psychopathology. Rutgers symposia on applied psychology, Vol. 2. Piscataway, NJ, US: Rutgers University Press. xix 424 pp.
14. Shweder, A. R. (1980). Rethinking Culture and Personality Theory Part III: From Genesis and Typology to Hermeneutics and Dynamics. American Anthropological Association Issue Ethos Volume 8, Issue 1, pages 60–94.
15. Starovoytenko, E. B. (2013). A Model of "Achieving Oneself" in Relationship to the Other. PSY "Psychology". Vysshaia shkola ekonomiki. № 11.

Olena Starovoytenko

**HERMENEUTICS OF A PERSON AS A METHOD OF
MODERN PERSONOLOGY**

Personological interpretation of texts suggests the implementation of the general scientific and also hermeneutical settings specific for Personology which include the setting of the interpretation of the text as a research, setting of a variety of hermeneutical actions with the text, setting to identify unexplored contents of the text, setting of the creative comprehension of the mysteries of the text, setting of the integrity of the attitude of the individual and the "I" of the author of the text, setting to reveal the author's ability to be "practicing phenomenologist", setting of the definition of the place in the text in the continuum of textual representations of the "personality", setting in the correlation of the understanding of the text with other interpretations and their integration, setting of the disclosure of the author's "ideas person" is possible only in the unity of interpretation, setting of the construction and usage of hermeneutical models defining the procedure for the interpretation of both studies and work, the setting to determine the place of hermeneutical research in culture and knowledge of a person's life, setting of the interpretation of various types of "texts of the individual."

Keywords: cultural personology, personological hermeneutics, texts of personality, integral approach, hermeneutic process.

УДК: 159.9

doi: 10.15330/ps.6.1.42-52

Мирослав Савчин

Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка
msavchun@gmail.com

**ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНА РЕСУРСНІСТЬ ДУХОВНОЇ
ПАРАДИГМИ ПСИХОЛОГІЇ В ДОСЛІДЖЕННІ ОСОБИСТОСТІ**

Стаття присвячена викладу теоретичної та методологічної ресурсності духовної парадигми психології, зокрема, світоглядних орієнтацій, розширення предмета персонології, детермінації психічних та особистісних феноменів і системи персонологічного знання. Констатується, що у внутрішньому світі особистості духовна сила породжує синергетичні тенденції та блокує ентропійні, зумовлює виникнення одухотворених психічних процесів, станів і властивостей. Ставиться завдання поглиблення онтологізації особистості та вивчення характеристик здорової особистості. Стверджується, що фундаментальним метакритерієм істинності персоналістичних знань є ефективність духовного, морального, соціального, психологічного, психофізіологічного та фізичного здоров'я людини.

Ключові слова: *теоретико-методологічна ресурсність духовної парадигми, світоглядні орієнтації, предмет персоналогії, детермінація.*

Постановка проблеми. Методологи і теоретики психології [2, с. 25–40; 3; 9; 11; 15; 18; 22] зазначають, що психології особистості притаманні суперечливі тенденції розвитку. В сучасній академічній психології та психологічній практиці немає єдиного погляду на природу людини, джерела її активності, сутність душевного та духовного здоров'я, причину виникнення психічних та особистісних розладів, предмет терапевтичного впливу. В різноманітних теоріях особистість переобтяжена якостями, якими її наділили психологи. На часі необхідність переходу від структурних описів до вияву автентичної суті особистості та реальної онтології (єдності екзистенції, есенції, феноменології) та встановлення механізмів динаміки сутнісного ядра, насамперед свободи, в її русі від духовного через моральність і відповідальність до соціального.

Завдання парадигмальної рефлексії у психології полягає у переході від дихотомічних протиставлень об'єктивності і суб'єктивності, детермінізму та індетермінізму, минулого та майбутнього, спадкового та мінливого, гомеостазу і гетеростазу, статичності та динамічності, реактивності й активності, атомізму та холізму, пізнаваності та непізнаваності, раціоналізму й ірраціоналізму, номотетичного та ідіографічного, внутрішнього та зовнішнього, біологічного та соціального, психічного та духовного, кількісного та якісного підходів до предметного аналізу онтології людини та її життя у світі. Це відображається в психологічних побудовах у формі гіпотез, концепцій і теорій, а головне – сприяє подоланню невизначеності та переходу від "справ логіки" до "логіки онтології та феноменології живої особистості", а від неї до "логіки справ" [1; 5; 7; 14; 16; 21].

Сучасні персоналістичні дослідження, все більше спрямовані на вивчення живої особистості, переходять від з'ясування суті, структури, функцій, властивостей до аналізу онтології цілісної особистості та її високо мотивованої життєдіяльності. Використовувані методологічні, теоретичні та експериментальні "інструменти" аналізу проблем особистості виявилися значно "м'якшими", ніж матеріал, до якого їх доводиться застосовувати. Для розуміння особистості необхідно вийти за її межі, але не тільки у сферу матеріального, соціального, культури, а й у духовну сферу трансцендентної природи та сферу реальної буттєвості особистості, зайнятися вивченням глибинних проблем людського буття, його синергетики та ентропії.

Наш методологічний аналіз [21] світоглядних орієнтацій у розгляді психіки та особистості в основних класичних, некласичних та постнекласичних напрямках психологічної науки, а також культивованих парадигмах та парадигмальних підходах виявив обмеженість, деяку неадекватність та навіть деструктивність в аналізі психологічної реальності. З'ясувалося, що психологічна наука, розглядаючи найскладніший феномен – внутрішній світ людини, виявилася заручницею наукового методу та зупинилася перед фактичним несприйняттям сучасною цивілізацією незаперечної ролі

духовного чинника в житті суспільства й окремої особистості. Це призвело до уявлень про внутрішній світ людини, який редукований до психіки як прижиттєвого утворення [5].

Свого часу нами було запропоновано духовну парадигму психології [19; 24]. Основна її ідея полягає в констатуванні наявності у внутрішньому світі особистості, окрім психічної (прижиттєво набутої), духовної складової (духу) як системнотвірного чинника цього світу. Зауважмо, про важливість духовної сфери особистості вказують багато дослідників та методологів психології, але найчастіше вони розглядають її як складову психічного чи особистісного, а точніше як феномени найвищого рівня розвитку особистості, вказуючи, зокрема, на загальнолюдські цінності та ціннісні орієнтації, духовні потреби людини тощо. Новизна нашого підходу полягає у незведенні духовного, насамперед духу, до психічного, а констатуванні його трансцендентного походження та іманентного існування. Це означає, що в момент народження дитина "одержує" два види спадковості – генетично запрограмовану спадковість, що зумовлює її психосоматику, з чим погоджуються усі вчені-психологи, та духовну "спадковість" (індивідуальний дух), з чим категорично не погоджуються насамперед позитивістськи налаштовані дослідники. Але емпіричні факти підтверджують наявність у внутрішньому світі людини феноменів, що перебувають під впливом духовного чинника, в результаті чого виникають одухотворені психічні процеси, стани та властивості (віра, любов, свобода, відповідальність трансцендентної природи, сумління як голос Божий, стани безпристрасності, безмовності та ін.) [20]. У зв'язку з цим постає завдання з'ясування акмеологічного, гносеологічного, феноменологічного та онтологічного статусів духовного, пов'язаного "з важковловлюваними гранями становлення та функціонування (особистості. – М. С.), включаючи власне прагнення до досконалості, зріле сумління та інтенційність" [13, с. 212].

Мета даної статті полягає в тому, щоб охарактеризувати сферу методологічної ресурсності духовної парадигми у дослідженні проблем особистості. Насамперед зазначимо, що духовна парадигма сприяє конструктивній реалізації психологією світоглядної функції. Для духовного розвитку цивілізації повинно відбуватися "запліднення культури світлом Фавору. Людина світла має це світло у собі й осяває ним увесь світ" [6, с. 23]. Реалізація духовної парадигми психології дозволила б критично оцінити ідеологеми класичних, некласичних та постнекласичних напрямів психології (психоаналіз, біхевіоризм, гуманістична та постмодерністська психології), обґрунтувати їхню недостатню онтологічність та виявити їхню неавтентичність у трактуванні людини і світу. На основі духовної парадигми може бути здійснене критичне оцінювання інших парадигм, що реалізуються дослідниками у галузі персонології та психологічній практиці. У зв'язку з цим потребують переформулювання методологічні принципи психології – принцип єдності психіки (особистості) та діяльності, принцип суб'єктності.

Виклад основного матеріалу. Запропонована духовна парадигма, пропонує нове світобачення (людини та її буття), пов'язує психологію з містологією (наукою про духовне) та живою філософією, відкриває, аргументує, обстоює та пропонує психології стратегію вирішення проблем особистості та її буття, нові шляхи вирішення практичних проблем консультування, корекції та психотерапії. Орієнтація психологічної науки на духовну парадигму передбачає розширення предмета персонології, зокрема, включення в нього вивчення одухотворених психічних станів, сумління, сутнісно-духовної екзистенції, врахування Я-духовного як центру свідомості та самосвідомості особистості. Тільки за цих умов психологія повертається до своїх витоків – знову стає наукою про душу, використовуючи позитивно-конструктивний духовний досвід християнства.

Гіпотеза про те, що дух постає метасистемним утворенням внутрішнього світу особистості одержує все більше методологічне обґрунтування, отримано відповідні емпіричні дані, здійснюється практична перевірка цієї гіпотези у практичному консультуванні, психокорекції та психотерапії. Духовний пласт внутрішнього світу людини окреслює його вертикальний вимір, оскільки у спілкуванні з Іншим (Богом) та іншими відбувається ціннісний "приріст" свідомості та самосвідомості особистості, її спонукальної, інтелектуальної та емоційно-вольової сфер.

Встановлено, що у внутрішньому світі людини духовна сила породжує синергетичні тенденції та блокує ентропійні, запобігає порушенню гармонії між психологічною, соціальною, моральною та духовною автентичностями особистості. У точках біфуркації (ситуаціях криз функціонування та розвитку) вона є своєрідним атрактором, що визначає напрям розвитку особистості, сприяє розв'язанню нею зовнішніх та внутрішніх суперечностей та зумовлює її правильні життєві та ситуативні вибори.

Важливе завдання психології – подолати натуралістичну позицію в теорії особистості і знайти для неї місце між суб'єктом і духовним світом, зіставити внутрішній сенс, властивий тільки особистості, зі світом культури та духовною сферою. Нова методологія психології особистості повинна звернутися до реальної онтології та феноменології душевного світу людини. Головна "мета психологічної науки – сформулювати концепцію людської особистості, яка не буде виключати нічого справді важливого, і в той же час збереже ідеал логічної послідовності. Вона буде допускати нервові і ментальне, свідоме і несвідоме, стабільне і мінливе, нормальне й аномальне, загальне та унікальне" [13, с. 113]. Уже в XX ст. психологія спрямовувала свій погляд на глибинне особистості, несвідоме біологічної та архетипної природи, але в особистості є й глибинно-вершинне – духовне.

В аналізі системи детермінації конкретних психічних, психологічних та особистісних феноменів духовна парадигма передбачає принципове розширення системи детермінації психічних, психологічних та особистісних процесів, станів та властивостей, враховуючи вплив на них духовного чинника. Особистість людини володіє свободою волі, сама не є жорстко де-

термінованою системою. А тому розмірковувати про закони її функціонування, становлення і розвитку некоректно. На рівні психології особистості нині невідомо жодного закону – у кращому разі можна вести мову про закономірності в поведінці. Людина має можливість вибору, відкриття нових творчих форм свідомості і буття [4, с. 123–147]. Крім визнання зумовленості психічного та особистісного реаліями об'єктивного матеріального та соціального світів, що означає поширення на особистість причиново-наслідкових закономірностей, психічне (душевне) перебуває під фасилітуючим впливом духовного (Божественної Благодаті). Якщо в межах традиційних підходів (природничо-наукової парадигми) особистість розглядається в системі взаємодії із соматичним (тілесним, фізіологічним), а пізніше (гуманістична парадигма) у взаємодії із соціальною сферою (аналіз соціальної психіки – психологія спілкування, особистісних стосунків, психологія груп, соціалізації тощо), то в межах духовної парадигми аналізується вертикальна взаємодія – взаємодія психічної сфери особистості з духовною (божественною) сферою. Унаслідок цього психологічне знання стає адекватнішим, повнішим та конструктивнішим, відбувається ще глибша онтологізація особистості.

Згідно з духовною парадигмою, особистість і психіку людини слід розглядати в контексті цілісної життєдіяльності, основним змістом якої є її (людини) самовдосконалення як Образу Божого, спрямованого до подоби Божої та вдосконалення світу (творення віри, любові, добра, свободи і відповідальності) як Царства Божого на землі. Концепція особистості, що ґрунтується на цій парадигмі, розширює простір детермінації психічних та особистісних феноменів.

Зауважмо, що в сучасній психології досить детально аналізується психофізіологічна проблема (співвідношення психіки та діяльності мозку людини), яка не одержує задовільної відповіді, бо у мозку людини не вдається виокремити групи нейронів, які відповідали б за конкретні цінності та смисли особистості. Згідно з духовною парадигмою між діяльністю душі та функціонуванням мозку немає прямої залежності. Сутнісні характеристики душі більшою мірою залежать від духу, ніж від мозку. Дух не лише дає життя тілу, але і визначає діяльність душі, яка, у свою чергу, керує тілом.

Реалізація духовної парадигми передбачає перегляд системи психологічного знання та його інтегрування, формулювання нових проблем. Ситуація зобов'язує об'єднати ґносеологічний (онтичний), онтологічний, феноменологічний та функціональний підходи у вивченні психіки та особистості. Духовна парадигма наближає розв'язання суперечливості (дуалістичності) психологічного знання, що століттями не вдавалося через відсутність необхідного пізнавального ресурсу.

Пізнавальна функція (теоретична ресурсність) духовної парадигми полягає у забезпеченні ґрунтового розуміння та автентичного пояснення особистісних, психічних та психологічних процесів, станів і властивостей, в цілісному аналізуванні буття людини, враховуючи конструктивні і

деструктивні тенденції розвитку суспільства та цивілізації. У контексті духовної парадигми постають нові проблеми у вивченні особистості: онтологізація її психологічної структури, проблеми самосвідомості (виокремлення Я-духовного) та спонукальної сфери (конструктивні тенденції та механізми її функціонування, становлення і розвитку), вивчення особистості невіддільно від її буття, яке включає духовне. Тому розгляд особистості невіддільний від психологічного аналізу її життя. Духовна парадигма передбачає нові підходи до розв'язання конкретних психологічних проблем, зокрема вимагає перегляду концепцій інтелекту, самосвідомості та емоційно-вольової сфер особистості.

Феноменологічний план дослідження особистості настільки реальний, як і онтологічний, хоч і не цілком вибудований як предмет наукового дослідження. Однак робота над ним необхідна, оскільки без цього неможливо зрозуміти джерела і рушійні сили саморозвитку людини, джерела її поведінки і діяльності, роль у них несвідомого, свідомості та духовного. Саме латентна інтенція індивіда приховує таємницю "ідеальної форми", що передує людському онтогенезу. Духовний пласт свідомості окреслює її вертикальний вимір, оскільки у спілкуванні з Іншими відбувається ціннісний "приріст" свідомості особистості. В онтологічному і феноменологічному планах сукупному Я передує вихідне потенціальне, апріорне, трансцендентальне Я, що має всі необхідні генетичні задатки проявитися і досягти свого вершинного ідеального лику в Над-Я [9, с. 64–65]. Зрозуміти людину – це значить зрозуміти не тільки її індивідуальні сили, її сутність, але й ту Божу іскру, що дається їй небесами і зумовлює внутрішнє душевне життя та вчинки. Зрозуміти – означає досягнути її глибинне єство, яке неявно із надсвідомого, позасвідомого і несвідомого зумовлює її духовно-душевне проживання й учинення.

Ідентичність особистості як стійкий комплекс індивідуальних рис зумовлює відчуття стабільності Я в часі, проблему меж Я і не-Я, регульованих за допомогою механізмів інтимізації і персоналізації оточення тощо. Значна частина проблем все ще залишається або мало вивченими, або дискусійними (наприклад, проблема Я як особливої цінності) [17, с. 148–165]. Можна стверджувати, що цінність Я полягає в здатності людини опанувати своїм внутрішнім світом шляхом його структуризації за критерієм значущості залежно від можливостей оточення, які воно надає для апробації з приписуваною Я-цінністю. Цінності Я можна розділити на чотири етапи: відкриття Я, проекція Я, інтроекція Я, інтеграція Я [17]. Сама цінність може бути зреалізована через Я-цілісне, Я- диференційоване та Я-інтегроване. Для цілісного типу властиво сприймати себе як нероздільне Я, зміст і структура якого досить проста. Зазвичай змістовною стороною такого Я стає уявлення про себе як про людину певного віку, статі і соціального статусу; функція цінності Я полягає в регуляції внутрішніх станів з метою впливу на зовнішній світ; генетичний і динамічний критерії дозволяють визначати елементи виділення себе з навколишнього світу з орієнтацією на

вікову динаміку; за топологічним критерієм у особистості з цілісним типом цінності Я домінують процеси інтроєкції.

У сучасній психології Я як об'єкт дослідження є широким проблемним полем, а поява нових дискусійних тем нерідко перебудовує всю систему аналізу та інтерпретації теоретичних і емпіричних даних. У вивченні феномена Я найгострішими є проблема становлення і генези структури Я в процесі дорослішання; адаптивні і дезадаптивні функції Я; конфліктна і неконфліктна сфери Я; проблема захисних механізмів – класифікації, функціонального призначення, динаміки в процесі життя, зв'язку з копінг-стратегіями, діагностування і критерії значущості для визначення рівня розвитку особистості; когнітивне призначення Я як функції пізнання навколишнього світу з метою адаптації до нього; роль інстанції Я у здійсненні балансу між потягами і нормативними установками; механізми формування Над-Я в процесі динаміки Я; процеси сепарації, спрямовані на відділення від інтроєктованих об'єктів, що стали внутрішніми та ін.

Свого часу К. Ясперс [23] стверджував, що Я як результат процесу самоусвідомлення та самопізнання характеризують: активність; єдність; ідентичність; наявність меж між Я і не-Я. Активність Я виражається у здатності усвідомлювати себе як ініціативного діяча, констатуючи, що різні дії і вчинки продукуються нею самою. Єдність Я особистості виявляється в мірі інтеграції ідентичності, у здатності здійснювати внутрішній діалог, в усвідомленні, що різні аспекти Я людини розкривають багатогранність її внутрішнього світу, не викликаючи при цьому почуття фрагментування, розколотості особистості. Ідентичність виявляється в умінні ієрархічно структурувати свої якості, вирізняючи в них невід'ємні її властивості, стійкість яких створює відчуття стабільності Я в часі (від минулого до сьогодення і майбутнього) та у смисловій сфері – реалізацію життєвого покликання.

Психологія має обґрунтувати сутність психічно, психологічно, соціально, морально і духовно здорової особистості, охарактеризувати конкретні її типи. Психологам необхідно виявити передумови, умови та механізми становлення здорової особистості. Узагальнення поглядів різних дослідників дає підстави стверджувати, що фундаментальною характеристикою здорової особистості є її гармонійність (внутрішня єдність, нерозколотість), що проявляється у: 1) різнобічності – цілісності, внутрішній єдності, відсутності внутрішніх розладів і суперечностей, залученості до різних сфер діяльності, до різнобічної взаємодії з навколишнім світом; 2) взаємній відповідності її підсистем — "тісному органічному зв'язку здібностей, об'єднаних навколо одного спільного центру", пов'язаного найчастіше з "головною справою... основним завданням життя людини" [10;12].

Зрозуміти психологію сучасної людини та виявити ідеал душевно здорової особистості, який був би співвідносним з культивованими психологічними, соціальними, моральними та духовними нормами, можна

лише за умови спеціального вивчення не тільки особливостей її взаємодії з оточенням, коли постійно розширюються психологічні та соціальні межі, а також її духовних пошуків. Іntenція духовної парадигми – осягнення справжньої суті та буття особистості з опорою на її глибинні утворення (Я-духовне, трансцендентні цінності та автентичні духовні переживання). Вона орієнтує дослідників у розв'язанні проблеми конструктивної взаємодії людини зі світом та осягнення вічності. Фундаментальним метакритерієм істинності здобутих знань є ефективність духовного, морального, соціального, психологічного, психофізіологічного та фізичного вдосконалення людини, її буття та світу (стосунків людей, груп, зміст та спрямованість діяльності, мислення, спілкування, споглядання, рефлексії), що спирається на ці знання.

Висновок. Отже, духовна парадигма спрямовує психологічну науку до цілісного погляду на людину в єдності її тіла, душі і духу – як творіння Божого, акцентує увагу на духовному центрі людини. Змістом вивчення постають не тільки горизонтальні, а й вертикальні виміри особистості та її психіки, шляхи вдосконалення людини і світу, зокрема, дослідження основних здатностей особистості – вірити, любити, бути вільною та відповідальною, здатною творити добро і боротися зі злом. Врахування методологічних положень духовної парадигми спричиняє онтологізацію психології, розширює поле детермінації буття людини та її внутрішнього світу, пояснювальні межі предмета вивчення, дає живе знання про живу особистість та її психіку. Розв'язання проблем психології особистості потребує реалізації в єдності гносеологічного, онтологічного, феноменологічного, аксіологічного та духовного підходів, осягненні особистості в горизонтальному та вертикальному вимірах.

1. *Августин Аврелий.* Лабиринты души / Аврелий Августин, Паскаль Блез. — Симф. : Реномо, 1998. — 416 с.
2. *Горак Г. І.* Філософія : курс лекцій / Г. І. Горак. — К. : Віл- бор, 1997. — 272 с.
3. *Догматичне богослов'я Католицької Церкви /* упоряд. М. Добош. — Л. : Стрім, 1994. — 511 с.
4. *Гуманістична психологія: Психологія і духовність: (Світоглядні аспекти гуманістично зорієнтованих напрямів у сучасній західній психології) /* упоряд. Г. Балл, Р. Трач. — 2005. — [Т. 2] — 279 с.
5. *Дворецкая М. Я.* Концепция человека в религиозно-философском учении Восточно-христианской Церкви эпохи Средневековья: Психологический аспект. — СПб. : Издательство РГПУ им. А.К.Герцена, 2004. — 250 с.
6. *Дудко Д.* О нашем уповании : беседы / Дмитрий Дудко. — Париж, 1975. — 272 с.
7. *Іванчич Т.* Діагностика душі й агіотерапія / Т. Іванчич [пер. О. Гладкий]. — Л. : Свічадо, 2008. — 296 с.
8. *Ільченко В. І.* Феномен сакрального в историко-культур- ном пространстве / В. И. Ильченко, В. М. Шелюто. — К. : АО "ИТН", 2002. — 325 с.
9. *Карпенко З. С.* Ціннісні виміри індивідуальної свідомості / З. С. Карпенко // Методологічні і теоретичні проблеми психології: хрестоматія / упорядкув. З. С. Карпенко, І. М. Гоян. — Івано-Франківськ : Плай, 2000. — С. 55–67.
10. *Климишин О. І.* До проблеми організації освітнього процесу: християнсько-психологічний підхід / О. І. Климишин // Християнська демократія і освіта в

- сучасному українському суспільстві: зб. доповідей міжнар. наук. конф. 26—27 березня 2007 р. — О. : ХГЕУ, 2007. — С. 96—102.
11. Кон И. С. Открытие "Я" / И. С. Кон. — М. : Политиздат, 1978. — 367 с.
 12. Кураев А. О нашем поражении / А. Кураев. — СПб. : Светлояр, 1999. — 540 с.
 13. Леонтьев Д. А. Духовность, саморегуляция и ценности / Д. А. Леонтьев // Гуманитарные проблемы современной психологии / Известия Таганрогского государственного радиотехнического ун-та. — 2005. — № 7. — С. 16—21, 212.
 14. Манеров В. Х. О методологии христианской психологии /Х. Манеров // Слово: православный образовательный портал [Электронный ресурс].
 15. Налимов В. В. Вероятностная модель бессознательного. Бессознательное как проявление семантической вселенной / В. В. Налимов, Ж. А. Дрогалина // Психологический журнал. — 1984. — [Т. 5]. — № 6. — С. 111—121.
 16. Несмелов В. И. Вера и знание с точки зрения гносеологии / В. И. Несмелов. — Казань, 1913. — 110 с.
 17. Психология. Словарь / под общ. ред. А. В. Петровского, М. Г. Ярошевского. — М. : Политиздат, 1990. — 495 с.
 18. Рубинштейн С. Л. Бытие и сознание / С. Л. Рубинштейн. — М. : Изд-во АН СССР, 1957. — 328 с.
 19. Савчин М. В. Духовна парадигма психології / Монографія // Наукове видання Серія "Монограф", спільний проект із ВЦ "Академвидав". — Київ. — 2013 — 247 с.
 20. Савчин М. В. Духовний потенціал людини: монографія / М. В. Савчин. — 2-ге вид., переробл. і допов. — Івано-Франківськ : Місто НВ, 2010. — 508 с.
 21. Савчин М. В. Методологеми психології / Монографія // Наукове видання Серія "Монограф", спільний проект із ВЦ "Академвидав", Київ. — 2013. — 221 с.
 22. Сарджвеладзе Н. И. Личность и ее взаимодействие с социальной средой / Н. И. Сарджвеладзе. — Тбилиси : Мецниереба, 1989. — 204 с.
 23. Ясперс К. Психологія світоглядів / К. Ясперс; з нім. пер. О.Кислюк, Р.Осадчук. — К. : Юніверс, 2009. — 464 с.
 24. Savchyn Myroslav. Methodological reference points of spiritual paradigm of psychology. Harvard Journal of Fundamental and Applied Studies. No.1. (7), January-June, 2015. Volume VIII. 2015. — P.352—359.

REFERENCES

1. Avgustyn, Avrelii (1998). Labirinty dushi [Labyrinths of soul] / Avrelii Avgustyn, Paskal Blez. — Simf. : Renomo (rus).
2. Gorak, G. I. (1997). Filosofiya: kurs lektzii [Philosophy: course of lectures] / G.I. Gorak. — K. : Vil-bor (ukr).
3. Dogmatychnе bogoslovіа Katolitskoiі Tserkvy [Dogmatic theology of the Catholic Church] / uporiad. M. Dobosh. — L. : Strim, 1994 (ukr).
4. Humanistychnа psyhologіya: Psihologіia i duhovnist: (Svitogliadni aspekty humanistychno zorientovanykh napriamiv u suchasniі zakhidniі psykhologii) [Humanistic Psychology: Psychology and Spirituality: (Ideological aspects of humanistic oriented trends in modern Western psychology)] / uporiad. G. Ball, R.Trach. — 2005. — [T. 2] (ukr).
5. Dvoret'skaia, M. Y. (2004). Kontseptsіia cheloveka v religiozno-filosofskom uchenii Vostochno-khristianskoi Tserkvi epokhi Srednevekovia: psihologiteskii aspekt [The concept of a man as a religious and philosophical Science of East Christian Church of the era of the Middle Ages: psychological aspect]. — SPb.: Izdatel'stvo RGPY im. A.K.Gertsena (rus).
6. Dudko, D. (1975). O nashem upovanii: besedy [About our hope: a conversation] / Dmitrii Dudko. — Parizh (rus).
7. Ivantit, T. (2008). Diagnostyka dyshi i agioterapiia [Diagnosis and soul hagiotherapy] / T. Ivantit [per. O. Gladkii]. — L. : Svitado (ukr).

8. *Ilchenko, V. I.* (2002). Fenomen sakralnogo v istoriko-kulturnom prostranstve [The phenomenon of the sacred in the historical and cultural space] / V. I. Ilchenko, V.M. Sheliuto. – K. : AO "ITN" (rus).
9. *Karpenko, Z. S.* (2000). Tsinnisni vymiry indyvidualnoi svidomosti [Value measurements of individual consciousness] / Z. S. Karpenko // Metodologichni i teoretychni problemy psyhologii: khrestomatiia / uporiadkuv. Z.S. Karpenko, I. M. Goian. – Ivano-Frankivsk: Plai (ukr).
10. *Klymyshyn, O. I.* (2007). Do problem organizatsii osvithnogo protsesu: khrystyiansko-psyhologitnyi pidhid [On the problem of the educational process: the Christian-psychological approach] / O. I. Klymyshyn // Khrystyianska demokratiia i osvita v sutasnomu ukrainskomu suspilstvi: Zb. dopovidei mizhnar. nauk. konf. 26–27 bereznia 2007 r. – O. : HGEU, 96–102 (ukr).
11. *Kon, I. S.* (1978). Otkrytie "Ya" [The discovery of the "I"] / I. S. Kon. – M. : Politizdat (rus).
12. *Kuraev, A.* (1999). O nashem porazhenii [About our defeat] / A. Kuraev. — SPb.: Svetloiar (rus).
13. *Leontev, D. A.* (2005). Duhovnost, samoregulatsiia i tsennosti [Spiritual, self-regulation and values] / D.A. Leontev // Gumanitarnye problemy sovremennoi psihologii / Izvestiia Taganrofskogo gosudarstvennogo radiotekhnicheskogo yn-ta, № 7, 16–21, 212 (rus).
14. *Manerov, V. H.* O metodologii khristianskoi psihologii [About the methodology of Christian Psychology] [Elektronnyi resurs] / V. H. Manerov // Slovo : pravoslavnyi obrazovatelnyi portal
15. *Nalimov, V. V.* (1984). Veroiatnostnaia model bessoznatelnogo. Bessoznatelnoe kak proiavlenie semanticheskoi vselennoi [Probabilistic model of the unconsciousness. Unconsciousness as a manifestation of the semantic universe] / V.V. Nalimov, Zh. A. Drogalina // Psihologicheskii zhurnal, [T. 5], № 6, 111–121 (rus).
16. *Nesmelov, V. I.* (1913). Vera i znanie s tochki zreniia gnoseologii [Faith and knowledge from the perspective of epistemology]/ V.I. Nesmelov. – Kazan (rus).
17. Psihologiiia. Slovar [Psychology. Dictionary] / pod obshchei red. A.V.Petrovskogo, M.G. Yaroshevskogo. – M. : Politizdat, 1990 (rus).
18. *Rubinshtein, S. L.* (1957). Bytie i soznanie [Being and consciousness] / S.L. Rubinshtein. – M. : Izd-vo AN SSSR (rus).
19. *Savchyn, M. V.* (2013). Duhovna paradygma psihologii [Spiritual Paradigm of Psychology: monograph] / M.V. Savchyn // Monografiia. Naukove vydannia Seriia "Monograf", spilnyi proekt iz VC "Akademvydav", Kyiv (ukr).
20. *Savchyn, M. V.* (2010). Duhovnyi potentsial ludyny: monografiia [The spiritual potential of a man: monograph] / M.V. Savchyn. – 2-ge vyd., pererobl. i dopov. – Ivano-Frankivsk : Misto NV (ukr).
21. *Savchyn, M. V.* (2013). Metodologemiia psihologii [Methodology of psychology] / M.V. Savchyn // Monografiia. Naukove vydannia Seriia "Monograf", spilnyi proekt iz VC "Akademvydav", Kyiv (ukr).
22. *Sardzhveladze, N. I.* (1989). Lichnost i ee vzaimodeistvie s sotsialnoi sredoi [Personality and its interaction with the social environment] / N. I. Sardzhveladze, Tbilisi : Metsniereba(rus).
23. *Yaspers, K.* (2009). Psihologiiia svitogliadiiv [Psychology of worldviews] / K. Yaspers; z nim. per. O.Kysliuk, R.Osadchuk. – K. : Yunivers (ukr).
24. *Savchyn, Myroslav* (2015). Methodological reference points of spiritual paradigm of psychology. Harvard Journal of Fundamental and Applied Studies. No.1. (7), January-June, 2015. Volume VIII, 352–359.

Myroslav Savchun**THEORETICAL-METHODOLOGICAL RESOURCES OF THE SPIRITUAL
PARADIGM OF PSYCHOLOGY IN STUDYING A PERSONALITY**

The article is devoted to the statement of theoretical and methodological resources of the spiritual paradigm of psychology, in particular world-outlook orientations, the extension of the personology subject, the determination of psychic and personality phenomena and the system of personological knowledge. It is established that in the inner world of personality spiritual force causes synergetic tendency and blocks entropic ones, determines the origin of spiritual psychic processes, states and properties. The task is to deepen ontologisation of personality and study characteristics of a healthy personality. It is asserted that effectiveness of spiritual, moral, social, psychological, psychophysiological and physical health of a human is a fundamental metacriterion of verity of personalistic knowledge.

Key words: theoretical-methodological resources of the spiritual paradigm, world-outlook orientations, personology subject, determination.

УДК 159.9

doi: 10.15330/ps.6.1.52-62

Оксана Кікінеджі

Тернопільський національний педагогічний університет
ім. Володимира Гнатюка
okiki77777@gmail.com

ЕГАЛІТАРНА ОСОБИСТІСТЬ У СУЧАСНОМУ СОЦІОПРОСТОРІ

У статті здійснено теоретико-методологічне обґрунтування психологічних механізмів гендерної ідентичності особистості в період її дорослішання. Стрижнем нового методологічного підходу в національній психології є ідея суб'єктності людини, з якою пов'язана самодетермінація її буття в світі, авторська позиція щодо подій життя, що дає змогу привернути увагу вчених до проблеми самовизначення індивіда у сфері традиційної та егалітарної культур. У висунутих вихідних положеннях у контексті гуманістичної, генетичної та когнітивної психології обґрунтовуються питання генези гендерної ідентифікації у діалектичному взаємозв'язку із персоніфікованим образом Я як маскулінно-фемінного конструкту у когнітивній, емоційній та поведінковій складових, її зміст, структура та типологічні особливості на кожному віковому етапі дорослішання. Встановлено сутнісні атрибутивні ознаки особистості (активність, цілісність, унікальність, єдність), які є підґрунтям для вихідних уявлень про складний процес статевого самовизначення у рамках персоніфікованої структури індивіда.

Створено психологічну модель статевого самовизначення; узагальнено соціально-педагогічні чинники та особистісні детермінанти персоніфікації гендерного Я. Сформульовано особистісно-егалітарний підхід щодо дослідження цього феномена та формування егалітарної свідомості та самосвідомості молоді з метою її успішної адаптації до особистісного, професійного та громадянського самоздійснення. Розроблено та впроваджено у практику навчально-виховного процесу освітніх закладів різного рівня системний модуль гендерної освіти педагогічних кадрів, різні форми розвивально-корекційної роботи з учнями, батьками, вчителями.

Ключові слова: статево-гендерна ідентифікація, гендерна ідентичність, гендерний образ Я, особистісно-егалітарний підхід, гендерно-освітні технології, егалітарна свідомість і самосвідомість.